

нестись к причине противостояния, обратить все в шутку.

6. *Настойчивость, дисциплинированность.* Эти два качества характеризуют развитие воли учителя. Под настойчивостью мы понимаем способность достигать поставленной цели и доводить принятые решения до конца. Дисциплинированность – это сознательное подчинение своего поведения общественным правилам. Не менее значимы и факторы, влияющие на успешную работу учителя: это и организация труда, и отношения с администрацией, родителями и учащимися, и возможность проявления и реализации своих профессиональных качеств.

Высокий уровень профессионализма учителя является залогом успешной модернизации образования в Республике Казахстан.

Качество обучения педагогических работников сегодня – один из важнейших факторов перехода на 12-летнее обучение, поэтому основными приоритетами подготовки педагогических кадров стали:

- Четкое определение концептуальных основ функционирования и развития организаций образования.

- Организация образовательного пространства на основе сотрудничества, согласия и совершенствования всех составляющих его систем.

- Создание качественной предметно-пространственной среды для всех участников образовательного процесса.

- Обеспечение возможностей для повышения профессиональной компетентности, самосовершенствования и самореализации руководителей, педагогов, организаций образования.

- Обновление содержания образования с ориентацией на полиязычие, информационно-компьютерную грамотность, возрождение моральных ценностей, усиление деятельностного компонента.

- Еще один важный аспект – создание условий безопасного и комфортного пребывания ребенка в школе, и об этом должен заботиться современный учитель, классный руководитель.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1 Сманов Б.У. Высокий уровень профессионализма учителя как основа успешной модернизации образования // Менеджмент в образовании. – 2010. – № 2.

2 Обыденкина Л.В. Система инновационных порталов как модель разноуровневого неформального образования педагогов на непрерывной основе // Менеджмент в образовании.– 2009.–№ 1.

Түйін

Мақалада педагогикалық кадрлардың және мұғалім мамандықтарының сонымен қатар жаңа формациядағы оқытушылардың қалыптасуына бағытталған міндеттер қарастырылған. Қазіргі мұғалімдердің қызметтері және жетістіктері оған әсер етуші факторлар, критерийлер ашылды.

Conclusion

The article is dedicated to one of the significant goals in the sphere of education-to improve the quality of teachers and to enhance the prestige of teaching; to form the teacher of a modern type. Furthermore, the author writes about the criteria, which deals with the success of the modern teacher and the factors that effect the work of the teacher.

ЕТІСТІКТІҢ ШАҚ КАТЕГОРИЯСЫН ТІРЕК СЫЗБАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Сарманова Ф.Т.

Еліміздің тәуелсіздігі болғаннан бері Республикамызда тілдік саясатымыздың қалыптаса бастағаны мәлім. Бүгінгі күні қазақ тілінің оқытылуы кең жолға қойылғандығы, яғни қазақ тілінің беделі жылдан жылға артуда.

Қазіргі таңда қазақ тілінің грамматикасы саласында көптеген мәселелер әлі де зерттеуді қажет етеді. Әсіресе, басқа ұлт өкілдерін ауди-

торияда қазақ тілінің грамматикасын үйретуде қиыншылықтар туылуда.

Орыс тілді топтарда қазақ тілін беру барысында үнемі салыстырмалы жұмыс жүргізудеміз. Аудару кезінде (орыс тілінен қазақ тіліне, қазақ тілінен орыс тіліне) екі тілдің арасында белгілі ұқсастықтар және айырмашылықтарды ескере отырып, қандай тәсілдер арқылы аударылуын білу және берілу жолда-

рын, оның ішінде етістіктің шақ категориясының жасалу жолдарын жан-жақты қарастырып, сөйлеу кезінде грамматиканы дұрыс қолдануын негізгі мақсаты болып табылады. Сондықтан екі тіл арасында ұқсастықтардан гөрі ерекшеліктері де бар [1, 10].

Қазақ тіліндегі шақ категориясы грамматикалық санау нүктесі болып есептеледі. Етістіктің шақ формаларының жасалу жолдарын ережені жаттау түрде бермей, тірек сызбалар арқылы үйретудемін. Тірек сызбаларды беріп, студенттерге дәптерлеріне көшіртіп, түсіндіру кезеңіне кірісемін. Ережені жаттап алғаннан гөрі сызбалар көп есте қалатын болады. Бұндай тәсілдер біраз жақсы нәтиже береді.

Қазақ тілін орыс тілді аудиторияға үйрету барысында етістікті меңгерту өте қиынға түседі. Студенттер шақ категориясын мұқият меңгеріп алса, кейіннен сөйлем құрай отырып, төселіп сөйлеп кетуге жол ашылады. Шақ категориясына байланысты тапсырмаларды орындаған сайын студенттер үнемі тірек сызбаларды бірте-бірте естерінде сақтап, тіпті жаттап алатын болады.

Етістіктің шақ категориясын тірек сызбалар арқылы үйретудемін. Грамматикалық тақырыбы бойынша ұсынылған тірек сызбалар және тақырыпты бекіту үшін берілген жаттығулар бастауыш сатыға арналған. Өзімнің жұмыс тәжірибемде практикалық қазақ тілі сабақтарында ұсынылған тірек сызбалар мен практикалық материалдарды үнемі пайдаланып отырамын. Студенттер ережені жаттап алмай, тек қана тірек сызбаларға қарап, сөйлемдерді құрастырып, өз ойларын еркін түрде жеткізе алады. Ережені жаттап алғаннан гөрі, студенттер, біріншіден, көзбен көріп, еске сақтау қабілеттерін арттырып; екіншіден, білімге деген құштарлығын, ынтасын дамытады.

Студенттер ережені тірек сызбалар арқылы ұғып алса, оларды сабақта жиі пайдаланып отырса, оқу жүйесін жақсы түсінетін болады.

Берілген тірек сызбаларды пайдалана отырып, студенттерге грамматиканы кеңінен және керекті ережені қолдануларына мүмкіншілік туғызуға болады. Сабақ барысында көп сөйлемей-ақ сабақ негіздерін қысқа да нұсқа ұсынып, шығармашылық ой-өріс жүйесін арттыруға жағдай жасалады. Тірек сызбаларды, әсіресе, орыс тілді аудиториясында қол-

данғанда, жақсы нәтиже береді. Студенттер аудару жұмысын орындағанда грамматиканы оңай түрде қолдана алатын болады. Бірақ кейбір кезде, мысалы, ауыспалы осы шақ пен ауыспалы келер шақты қолдану барысында, студенттер осы екі категорияны ажырата алмайды, себебі екі форманың жасалу жолдары бірдей (*Мен Астанада тұрамын. Келесі жылы мен Астанада тұрамын*).

Осындай жұмыс жасау барысында студенттер қиындықтарды кездесу кезінде төмендегі шараларды орындау қажет болды.

1. Бірнеше жыл бойы оқу материалын жинақтау.

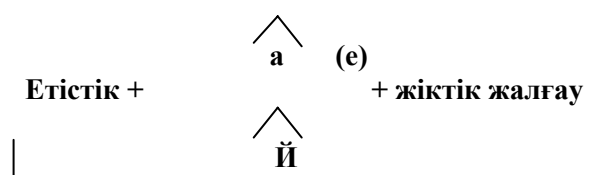
2. Бір жүйеге келтіру.

Осы екі мақсатты жүзеге асыруда тірек сызбаларды пайдаланып, жаттығуларды толығымен орындап, сонда ғана студенттер грамматикалық тақырыпты түсіне бастайды. Кезкелген уақытта шақ категориясына орала алады және тұтастай көз алдарында әрі берілген кестелерді үй жұмысын орындағанда пайдаланады.

Етістіктің шақ категориясын осындай жолмен меңгерту терең, жылдам және жақсы көрсеткіш береді. Шақтарды жетік меңгергеннен кейін, сөйлемдерді құрастыруға көшуге болады [2, 9].

Сондықтан өз тәжірибемде үнемі келесі технологияны пайдаланудамын.

АУЫСПАЛЫ ОСЫ ШАҚ
(переходное настоящее время)

♦ Ауыспалы осы шақтың жіктелуі .

Мен жаз + а + мын	Біз жаз + а + мыз
Сен жаз + а + сың	Сендер жаз + а + сың + дар
Сіз жаз + а + сыз	Сіздер жаз + а + сыз + дар
Ол жаз + а + ды	Олар жаз + а + ды
Мен кел + е + мін	Біз кел + е + міз
Сен кел + е + сің	Сендер кел + е + сің + дер
Сіз кел + е + сіз	Сіздер кел + е + сіз + дер
Ол кел + е + ді	Олар кел + е + ді
Мен қара + й + мын	Біз қара + й + мыз
Сен қара + й + сың	Сендер қара + й + сың + дар
Сіз қара + й + сыз	Сіздер қара + й + сыз + дар
Ол қара + й + ды	Олар қара + й + ды

- **1-жаттығу:** берілген сөйлемдерді аударыңыз.
 1. Я живу в городе Костаная.
 2. Рядом со мной живет моя однокурсница.
 3. Сейчас я приступаю к новой работе.
 4. Она на работу приходит вовремя.
 5. Мы смотрим интересный фильм.
 6. Его брат работает, а мой брат учится.
 7. Вы (сендер) смотрите расписание уроков.
 8. Они пишут письмо, а она говорит по телефону.
 9. Я живу на проспекте Абая.
 10. Моя сестра еще учится в школе.
- **2-жаттығу:** берілген сөйлемдерді жіктеңіз.
 1. Мен қалада тұрамын.
 2. Мен көшеде жүрмін.
 3. Мен қызықты кино қараймын.
- **3-жаттығу:** сөйлемдерді аударыңыз.
 1. Ол телефонмен сөйлейді.
 2. Мен әкімшілікте істеймін.
 3. Талғат жақсы сурет салады.
 4. Менің ата-анам Қостанайда тұрады.
 5. Оның ағасы жақсы жұмыс істейді.
 6. Қызметкерлер қазақ тілін оқиды.
 7. Олар үнемі мені ойлайды.
 8. Студенттер сабақта диктант жазады.[^]
 9. Ол ағылшын тілінде еркін сөйлейді.
 10. Мен бүгін сабақтан қаламын.

АУЫСПАЛЫ КЕЛЕР ШАҚ
(переходное настоящее время)

Етістік + [^] -a (-e) + [^] жіктік жалғау
-й

♦ Ауыспалы келер шақтың жіктелуі:

Мен кел + e + мін	Біз кел + e + міз
Сен кел + e + сің	Сендер кел + e + сің + дер
Сіз кел + e + сіз	Сіздер кел + e + сіз + дер
Ол кел + e + ді	Олар кел + e + ді
Мен ойна + й + мын	Біз ойна + й + мыз
Сен ойна + й + сың	Сендер ойна + й + сың + дар
Сіз ойна + й + сыз	Сіздер ойна + й + сыз + дар
Ол ойна + й + ды	Олар ойна + й + ды

- **1-жаттығу:** берілген етістіктерді жіктеңіз.
Аудару, үйрену, жіберу, сынау, қайту, жақсару, орналастыру, белгілеу, тапсыру,

қадағалау, байқау, қалу, ойлау, сезу, түсіну, тіркеу.

- **2-жаттығу:** етістіктерге келесі жұрнақтарды қосып, орыс тіліне аударыңыз.

- а , (- е)

Кешіру, тырысу, танысу, үлгіру, өшіру, орналастыру, ойлану, түсіндіру, кіргізу, ашулану, алу, сәлемдесу.

- й

Дайындау, ойлау, сынау, талдау, анықтау, оқу, айырбастау, жасау, бейнелеу, бастау.

ЕСТЕРІҢІЗГЕ САҚТАҢЫЗ !!!

кою [^]	оқу [^]
сою + Я	есту + И
күю	шүку

- **3-жаттығу:** оқып аударыңыз. АКШ деп неге аталатындығын түсіндіріңіз.
Мен үнемі құжаттарды тексеремін. – Мен ертең құжаттарды тексеремін.
Сен күнде мәтіндерді тересің. – Сен келесіде мәтінді тересің.
Сіз ылғи оған өлең арнайсыз. – Сіз өлеңді ертең оған арнайсыз.
Ол күн сайын телефон соғады. – Ол маған ертең телефон соғады.
Біз бұл мәселені үнемі шешеміз. – Біз мәселені ертең шешеміз.
Сендер оны күнде үйге жібересіңдер. – Сендер оны ертең үйге жібересіңдер.
Сіздер ай сайын емтихан тапсырасыздар. – Сіздер келесі аптада емтихан тапсырасыздар.
Олар жылда есеп тапсырады. – Олар келесі жылы есеп тапсырады.
- **4-жаттығу:** қазақ тіліне аударыңыз.
 1. Они завтра встретятся в Астане.
 2. Они модно одеваются.
 3. Мы переведем текст на казахский язык.
 4. Вы (сендер) внесете эту информацию в компьютер.
 5. Я расположусь в этой комнате.
 6. Он будет в обиде на меня.
 7. Вы (сіздер) поменяете деньги в обменном пункте.
 8. Я переведу эту песню на английский язык.
 9. Она успеет на первый автобус.

10. Ты уточнишь эту информацию в справочном бюро [3,19; 41].

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Дәулетьярова Д.Б. Ағылшын тіліндегі етістіктің шақ формалары // Мектептегі шет тілі. – 2010. – № 3. – 10-12 б.

2 Сағитбаева Б. Шақтарды меңгерту технологиясы // Мектептегі шет тілі. – 2008. – № 6. – 9-10 б.

3 Сарманова Ф.Т. Қазақ тіліндегі шақ категориясын оқыту. – Қостанай: ҚМУ, 2010. – 19–20 б., 41–42 б.

Резюме

Статья посвящена изучению категории времени глагола в казахском языке.

Conclusion

The article is devoted to studying the category of verb in the kazakh language.

**ВОЗМОЖНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ СТАТУСА ПЕДАГОГА
В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ**

Ткаченко А.А.

Образование и учитель определяют будущее цивилизации – «тот, кто несет знания, ведет ребенка». Положение учителя определяется укладом жизни того или иного государства и характеризуется растущим влиянием и развитием технологии. Известный российский ученый Н.Н. Моисеев сказал: «Та нация, которая сегодня сумеет создать более совершенную систему «Учитель», станет лидером XXI века» [1].

Повышение социальной и психолого-педагогической значимости педагогической деятельности должно определять высокий общественный престиж и соответствующий профессиональный статус учительского труда. Эта мысль выделена в «Рекомендации о положении учителей», принятой в Париже в 1966 г. специальной межправительственной конференцией о статусе учителей: «Положение учителей должно соответствовать потреб-

ностям в образовании, определяемым его целями и задачами. Следует признать, что для полного достижения этих целей и задач чрезвычайно важно, чтобы учителя имели соответствующий статус и чтобы их профессия была окружена общественным уважением, которого она заслуживает» [2].

В Государственной программе развития образования в РК до 2020 года для повышения педагогического статуса в обществе предусмотрены три направления:

- комплекс мер для профессионального совершенствования педагогов всех уровней,
- существенное усиление государственной поддержки и стимулирование учительского труда (от квалификации и конечного результата),
- проведение имиджевой работы для повышения престижа педагога в обществе [3] (Рис. 1).

Рис. 1. Направления повышения статуса учителя в Государственной программе развития образования до 2020 г.

Казахстанский педагог – это учитель новой формации, являющийся духовно развитой творческой личностью, обладающей способ-

ностью к рефлексии, профессиональными навыками, педагогическим даром и стремлением к новому. (Рис. 2).